Ο Ορθόδοξος μοναχισμός κατά τον Άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη (Αρχ. Γεώργιος Καψάνης, Καθηγούμενος Ι.Μ. Οσίου Γρηγορίου Αγίου Όρους)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 27 Φεβρουαρίου, 2008

Το κείμενο που ακολουθεί είναι από την εισήγηση του σεβαστού Γέροντα στο Α' Επιστημονικό Συνέδριο «Αγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης: η ζωή και η διδασκαλία του», το οποίο διοργανώθηκε (και διεξήχθη) από το Ιερό κοινόβιο του Αγίου Νικόδημου (Πεντάλοφο Γουμενίσσης) στις 21 -23 Σεπτεμβρίου 1999.

Προ ετών καθηγητής της Θεολογικής Σχολής, αναφερόμενος στον άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη, τον χαρακτήρισε ως ένα ευφυή μοναχό. Αραγε ο άγιος Νικόδημος ήτο μόνο ένας ευφυής μοναχός και όχι ένας άγιος και σοφός κατά κόσμον και κατά Θεόν μοναχός και μία αληθινή πατερική μορφή;
Ετερος καθηγητής προ ολίγων ετών προσήψε βαρύτατες κατηγορίες κατά του Αγίου χαρακτηρίζοντάς τον ως ηθικιστή και ως υπεύθυνο για την επικράτηση στην νεοελληνική κοινωνία του δυτικού πνεύματος. Στις κατηγορίες αυτές απήντησε η Ιερά Κοινότης του Αγίου Ορους με εμπεριστατωμένο κείμενό της.

Οφείλονται άραγε οι απόψεις αυτές σε άγνοια της χαρισματούχου προσωπικότητας και του έργου του Αγίου ή σε εσφαλμένες και μη ορθόδοξες θεολογικές προϋποθέσεις; Τους Αγίους δεν μπορούμε να τους δούμε σωστά, εάν δεν προσπαθούμε να ζούμε κατά τον τρόπο ή το πνεύμα της ιδικής των ζωής. Ποιός, από αυτούς που συμμετέχοντας στις αγιορείτικες αγρυπνίες θα ακούσει τους λόγους του Αγίου στους Αθωνίτες Πατέρας και στους Νεομάρτυρας και τις Ακολουθίες που γι' αυτούς έγραψε, δεν θα νιώσει την αγιότητα και την άνωθεν σοφία του Αγίου μας και δεν θα ευχαριστήση τον Θεόν, που χάρισε στην Εκκλησία Του στα δύσκολα χρόνια της σκλαβιάς ένα τέτοιον πατέρα και διδάσκαλο;

Επρεπε λοιπόν να μελετηθεί και να παρουσιασθή η προσωπικότης και το έργο του Αγίου. Οχι γιατί ο Αγιος έχει ανάγκη να τιμηθεί και αποκατασταθεί. Αλλά γιατί εμείς έχουμε ανάγκη να τοποθετηθούμε σωστά απέναντι του για την ιδική μας ορθή πορεία και σωτηρία.
Οφείλουμε χάριτας στην ομώνυμη του Αγίου ευλογημένη Ιερά Μονή για την πρωτοβουλία της να οργανώση το σεμνό αυτό Συνέδριο.

Ο άγιος Νικόδημος υπήρξε προ πάντων ένας ταπεινός, γνήσιος, αληθινός, άγιος μοναχός. Πίστευε βαθιά στην αξία της μοναχικής ζωής και την έζησε, αφ' ής ήλθε στο Αγιον Ορος μέχρι την μακαρία τελευτή του, με αδιάκοπο ζήλο και συνέπεια.
Εφθανε το παράδειγμα της αγίας μοναχικής του ζωής, για να είναι υποτύπωση και στηλογραφία κάθε ορθοδόξου μοναχού. Ομως, επειδή έλαβε πλούσια τη δωρεά του Αγίου Πνεύματος, «έρρευσαν εκ της κοιλίας αυτού ποταμοί ύδατος ζώντος» (πρβλ. Ιω. ζ', 38) και «εξηρεύξατο η καρδία του λόγους αγαθούς» (πρβλ. Ψαλμ. 44) περί της εις Χριστόν πίστεως, της εν Χριστώ ζωής και της μοναχικής πολιτείας.
Ας αντλήσομε και εμείς, Πατέρες και αδελφοί, από τους λόγους αυτούς νάματα καθαρά, τα οποία είθε δι' ευχών του Αγίου και δι' ευχών σας να μας βοηθήσουν να κατανοήσουμε βαθύτερα και να βιώσουμε την χριστιανική και μοναχική μας πολιτεία.

Α'. Ο άγιος Νικόδημος θαυμαστής, εραστής και διαπρύσιος κήρυξ της μοναχικής πολιτείας

Αφ' ότου ως νέος γνώρισε τους οσίους Γέροντες Σίλβεστρο, Αρσένιο, Γρηγόριο και Νήφωνα, ο θείος πόθος πυρπόλησε την καρδιά του για την ισάγγελον ζωή των μοναχών. Τόσος ήταν ο ένθεος ζήλος του, ώστε του ήταν αδύνατον να παραμείνη και μία ακόμη στιγμή στον κόσμο, όπως φαίνεται από το περιστατικό που έλαβε χώρα στο λιμάνι της Νάξου την ημέρα της αναχωρήσεώς του για το Αγιον Ορος.
Οταν γράφει για το κάλλος της παρθενίας και της μοναχικής ζωής, δεν φείδεται λέξεων και εκφράσεων για να το περιγράψει: «Τι άλλο ποθεινότερο, ωσάν το να μιμείται τινάς επί γης των Αγγέλων την πολιτείαν; Τί άλλο ερασμιώτερο ή μακαριστώτερο, ωσάν το να είναι τινάς ενωμένος με τον αγαπητόν του Θεόν δια της αγάπης και της αδιαλείπτου εν καρδία προσευχής, ήτις ξεύρει να αποκτάται δια μέσου της ησυχίας; Και πότε μεν να φωνάζει με τον Παύλον· «τίς ημάς χωρίσει από της αγάπης του Χριστού...» και τα εξής: πότε δε με τον θεοφόρο Ιγνάτιο "ο εμός έρως εσταύρωται...";».
Οταν στις διδαχές του προς τους εν τω κόσμω Χριστιανούς υποχρεώνεται να συγκρίνει την μοναχική ζωή με άλλους τρόπους χριστιανικής ζωής, αυτός ο εραστής της μοναχικής ζωής γράφει: «Διατί να μη διαλέξης την παρθενική ζωήν των μοναχών, η οποία είναι η πλέον καλλιτέρα, η πλέον αγιοτέρα και η πλέον μακαριοτέρα από όλας τας άλλας ζωάς των υπανδρεμένων;».
Οταν πάλιν ερμηνεύει τον αναβαθμό του πλ. α' ήχου: «τοις ερημικοίς ζωή μακαρία εστί, θεικώ έρωτι πτερουμένοις», γράφει: «μακαρία δε είναι η ζωή των ερημιτών...διατί αυτοί πτερούνται προς τον Θεόν με ένα διάπυρον, με ένα υπερβολικόν, και με ένα επιτεταμένον έρωτα».
Χρησιμοποιεί επίθετα που αποκαλύπτουν τον θείο έρωτα της ιδικής του ψυχής και την αγάπη του για την ερημία. Γι' αυτό κάνει την πολύ ορθή παρατήρηση: «Αλλ' ουδέ είπεν ο Μελωδός ότι οι ερημίται ερώσι τον Θεόν, αλλ' ότι πτερούνται με τον θεικόν

έρωτα».

Β'. Οι απόψεις του αγίου Νικοδήμου περί της ασκητικής ζωής στην επιστολή "Απολογία περί Μοναχισμού"

Συστηματικότερα εκθέτει τις απόψεις του περί της μοναχικής ζωής ο Αγιος στην εν λόγω επιστολή. Την είχε στείλει σε κάποιον Θωμά, σπουδαστή στην Βιέννη, ο οποίος είχε διατελέσει μαθητής του αοιδίμου διδασκάλου, αγίου Αθανασίου του Παρίου, και εκ Βιέννης είχε γράψει κατά της μοναχικής ζωής. Ο άγιος Νικόδημος, εκ συμπαθείας προς τον υπεραλγούντα άγιο Αθανάσιο, στον οποίο ο νεαρός Θωμάς είχε υποσχεθεί να γίνη μοναχός, και εξ αγάπης προς τον πλανηθέντα αυτόν σπουδαστή, έγραψε διεξοδική ανασκευή των εξής κατά του μοναχισμού απόψεων που περιείχοντο στο γράμμα του Θωμά:

α) Οτι δεν υπάρχει χειρότερο και ολεθριώτερο πράγμα από την ασκητική ζωή,

β) ότι οι ερημίται δεν άφησαν συγγράμματα αληθείας και δεν ωφέλησαν μήτε εαυτούς μήτε τον κόσμο,

γ) ότι η νηστεία δεν έχει ικανά ερείσματα στην Αγία Γραφή,

δ) ότι η ασκητική κακοπάθεια δεν τιμά τους ασκητές, αλλά τους κατατάσσει με τα άλογα ζώα. Και,

ε) Η παρθενία των μοναχών προσκρούει στην εντολή του Θεού για την αύξηση του γένους και στην ευλόγηση του γάμου από τον Κύριο εν Κανά.

Ο άγιος Νικόδημος, έναντι των απόψεων αυτών εκθέτει τα εξής:

α) οι όσιοι Πατέρες με την άσκησή τους στην έρημο έφθασαν σε τελεία ένωση με τον Θεό. Ετσι αληθινά ωφέλησαν τον εαυτό τους. Αλλά και με την προσευχή τους εξιλέωναν τον Θεό για τις αμαρτίες του κόσμου και παντοιοτρόπως ευεργετούσαν τους ανθρώπους επιστρέφοντες τα πλήθη στην θεογνωσία. Αφησαν επίσης συγγράμματα απαραμίλλου αξίας και αιωνίου κύρους, όπως τα ασκητικά του Μεγ. Βασιλείου, η Κλίμαξ, η Φιλοκαλία κ. α. Ακόμη και οι Κανόνες των Ιερών Συνόδων είναι εν τινι μέτρω έργο των οσίων μοναχών, εφ' όσον σ' αυτές παρίσταντο και μοναχοί και ασκητές

β) Την νηστεία θεσμοθέτησε ο Θεός στον Παράδεισο της Εδέμ, φύλαξαν Ιουδαίοι και εθνικοί, και επανανομοθέτησε ο Κύριος νηστεύσας 40 ημέρες στην έρημο. Ο σκοπός της νηστείας είναι να καθαρθεί ο άνθρωπος από την παχύτητα των παθών, ώστε ο

νους να λεπτυνθεί και να γίνη επιτήδειος για την πνευματική εργασία.

γ) Με την ασκητική κακοπάθεια τιθασσεύονται οι εμπαθείς ορμές και ο νους ελεύθερος από την αιχμαλωσία των παθών ημπορεί να αδολεσχή στα πνευματικά νοήματα. Με αυτήν οι μοναχοί αγωνίζονται να μιμηθούν την πολιτεία των Αγγέλων. Η πολύωρος προσευχή, στον ναό ή, η μονολόγιστος ευχή, δεν είναι βαττολογία αλλά έλλογος συνομιλία με τον Θεό. Το γυμνητεύειν είναι εκούσιος μίμησις του γυμνωθέντος επί του Σταυρού Κυρίου. Η αγρυπνία προσφέρει στην ψυχή χερουβικούς οφθαλμούς για να θεωρεί τον Θεό. Η πείνα, τέλος, και η δίψα γυμνάζουν τον νου να ηγεμονεύει επί των αλόγων ορέξεων αντί να κυριαρχείται από αυτές.

δ) Την παρθενία τίμησε ο Κύριος, ο οποίος γεννήθηκε παρθένος εκ παρθένου Πατρός κατά την άναρχο Θεία Του γέννηση και εκ της αειπαρθένου Μητρός Του κατά την εν χρόνω δευτέρα Του γέννηση. Την παρθενία τίμησαν οι άγιοι Απόστολοι, όπως ο επιστήθιος μαθητής Ιωάννης και ιδιαιτέρως ο μέγας Παύλος ο οποίος ήθελε και οι έχοντες γυναίκα να ζουν ως μη έχοντες, διότι παράγει το σχήμα του κόσμου. Η παρθενία είναι μίμησις της μακαρίας ζωής των πρωτοπλάστων προ της πτώσεως.
Κατακλείων την επιστολή του ο άγιος Νικόδημος επισημαίνει τα αίτια της κακής αλλοιώσεως και της κατά του μοναχισμού πολεμικής του σπουδαστού της Βιέννης. Μεταξύ των άλλων και την απειρία της ομορφιάς και γλυκύτητας της μοναχικής ζωής, περί της οποίας γράφει: «Αχ, αδελφέ μου, πίστευσόν μοι εξ αγάπης και αληθείας λέγοντι, ότι αν ο Θεός ήθελε σε καταξιώση να έλθεις να καθίσεις όχι πολύ, αλλά μόνο δύο χρόνους, και οπωσούν να έλθη ο νους σου εις εαυτόν εκ του κάτωθεν διασκορπισμού και περιπλανήσεως, βεβαιότατα ήθελες ευχαριστείς κάθε ώραν με γλυκύτατα δάκρυα τον άγιον Θεόν, ήθελες ελεεινολογήσεις τους χρόνους όπου πέρασες εις την ματαιότητα...».
Δεν παραλείπει μάλιστα στο τέλος να τον προτρέψει στην μοναχική ζωή για να εκπληρώση την πρώτη του υπόσχεση: «Φαντάσου πάντοτε και συλλογίσου την καλογερική ζωήν ως μέγα τι πράγμα και ουράνιον...Τοιαύτης ευτυχίας και δόξης επιτυχείν πόθησον, αδελφέ, και καταλιπών την αύτοθι Πεντάπολιν (εννοεί την Βιέννη), φεύγε ως ο Λώτ εις το όρος τούτο το Σηγώρ, τον λιμένα της σωτηρίας, τον ευανθή της Θεοτόκου παράδεισον, να ενδυθείς το μοναχικό σχήμα και να αποδώσεις τω Κυρίω τας ευχάς σου, ίνα και Θεόν και Αγγέλους και Αγίους χαροποιήσης... εξαιρέτως δε τον ιερόν σου διδάσκαλο και πάντας ημάς τους εν Χριστώ σου αδελφούς».

Γ. Η μοναχική ζωή κατά τον άγιο Νικόδημο

Ο άγιος Νικόδημος αγάπησε την τελεία μοναχική ζωή, όπως αυτή αποκρυσταλλώθηκε στην Φιλοκαλία των Ιερών Νηπτικών. Ουδέποτε φαίνεται να επηρεάσθηκε από τον δυτικό ακτιβιστικό μοναχισμό. Δεν αντιλαμβάνεται την

άσκηση ως αυτοσκοπό, αλλά ως μέσο για την τελεία ένωση με τον Θεό. Γι' αυτό και όταν είναι αυστηρός στις συμβουλές του, δεν περιορίζει το νόημα στην σωματική κακοπάθεια, αλλά αποβλέπει στην ελευθερία του νου από την αιχμαλωσία των παθών και στην ένωσή του με τον Θεό δια της νοεράς εργασίας.

Στις διδασκαλίες του περί της μοναχικής ζωής φαίνονται τα γνωρίσματα του γνησίου Ορθοδόξου Μοναχισμού. Σημειώνουμε τα σπουδαιότερα:

α) **Ο πόθος και η αγάπη προς τον Θεό** . Φεύγει ο μοναχός στην έρημο, μακριά από τα φθαρτά και μάταια του κόσμου, για να αγαπήσει αμετεωρίστως «το άκρον και ανώτατον εραστήν, όπερ εστίν ο Θεός». Το άπειρον θείο κάλλος έλκει την ψυχή του μονάχου προς ένα «άπαυστον και αεικίνητον» θείο πόθο, η δε έρημος βοηθεί στο να μη ανακόπτεται αλλά διαρκώς να αναρριπίζεται προς τελειοτέρα αγάπη. Αυτά λέγει ο Αγιος ερμηνεύων τον δεύτερο αναβαθμό του α' ήχου «τοις ερημικοίς απαύστος ο θείος πόθος εγγίνεται, κόσμου ουσι του ματαίου εκτός»: «Η αγάπη και ο πόθος των εν τη ερήμω και ησυχία κατοικούντων μοναχών, δεν έλκεται από κανένα υλικό και μάταιο πράγμα· ούτε γίνεται άλλοτε άλλος, δελεαζόμενος από ηδονές, ή πλούτο, ή δόξα, τα οποία φθείρονται και αφανίζονται... Επειδή λοιπόν ο Θεός είναι άπειρος κατά φύσιν και άφραστος, δια τούτο και ο προς τον Θεόν πόθος των ερημιτών δεν στέκεται ποτέ, αλλ' είναι πάντοτε άπαυστος και αεικίνητος, πάντοτε λαμβάνων αύξησιν, και πάντοτε τρέχων προς το ανώτερον... · σπουδάζει μεν γαρ ο νους να αναβή εις το ύψος του θείου κάλλους, και να χωρήση αυτό ολόκληρο, επειδή όμως δεν ημπορεί, δια τούτο στοχαζόμενος, ότι εκείνο όπου δεν εδυνήθη να χωρήση, είναι ανώτερο και ηδονικώτερο από εκείνο, όπου χώρησε· τούτου χάριν θαυμάζει και απορεί· εκ δε του θαυμασμού, γεμίζει από θείους έρωτας, και πόθους αναρριπίζει διακαείς τη ψυχή... την απορία πορισμό ερώτων τιθέμενος, κατά τον άγιον και νηπτικώτατο Κάλλιστο».

β) **Η ησυχία**. Η ησυχία κατά τον άγιο Νικόδημο, είναι ο καταλληλότερος τόπος και τρόπος για να εργάζεται ο νους την αδιάλειπτο νοερά εργασία. Δεν αντιλαμβάνεται ο Αγιος την ησυχία ως απραξία. Οι ιερώς ησυχάζοντες ασκούν μία σύντονο και αδιάλειπτο νοερά εργασία νήψεως και προσευχής. «Οι δε εν τη ερήμω καθήμενοι, και την ησύχιον ζωήν μεταχειριζόμενοι, αυτοί καταφρονούσι μεν όλα τα ηδέα, και παρά τοις άλλοις ποθούμενα, ως βλαπτικά της ψυχής και από του Θεού χωρίζοντα· συμμαζόνουσι δε τον νουν τους, από κάθε σύγχυσιν του κόσμου και θεωρίαν, μέσα εις την καρδίαν τους, και εκεί αδιαλείπτως προσεύχονται, μελετώντες το παμπόθητον και γλυκύτατον όνομα του Ιησού Χριστού, και λέγοντες αγαπητικώς «Κύριε Ιησού Χριστέ, υιέ του Θεού, ελέησόν με». Εκ της τοιαύτης δε αδιαλείπτου προσευχής και συχνής μελέτης του θείου ονόματος του Ιησού, ανάπτουσι μεν την καρδίαν τους εις μόνον τον του Θεού πόθον και έρωτα, εκτείνουσι δε και τον νουν εαυτών εις την θεωρίαν του θείου κάλλους. Οθεν από το υπέρκαλλον εκείνο κάλλος καταθελγόμενοι, και έξω γενόμενοι εαυτών, λησμονούσι και φαγητά, και ποτά, και

φορέματα και αυτήν την φυσική ανάγκην του σώματος».

γ) **Η Χριστομίμητος υπακοή**. Η υπακοή των μοναχών δεν είναι μία εξωτερική πειθαρχία, ηναγκασμένη ή συμβατική. Πρότυπό της έχει την υπακοή του Κυρίου στον Ουράνιό Του Πατέρα, κατά το «γενόμενος υπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δε σταυρού» (Φιλιπ. β', 8), και στην Υπεραγία Μητέρα Του και τον δίκαιο Ιωσήφ, κατά το «ην υποτασσόμενος αυτοίς» (Λουκ. β', 51). Αληθινή υπακοή είναι η υπακοή φρονήματος. Γράφει ο Αγιος: «Υπότασσε λοιπόν εις αυτόν [τον δια του μοναδικού σχήματος γενόμενον γέροντά σου], όχι μόνον όλα σου τα θελήματα, το οποίον είναι ευκολότερων, αλλ' ακόμη και όλα σου τα φρονήματα, το οποίον είναι δυσκολότερον. Πολλοί γαρ υποτακτικοί εκκόπτουσι ναι το θέλημά των και κάμνουσι το θέλημα του γέροντός των μα το φρόνημά των δεν το εκκόπτουσι και μάλιστα αν είναι, και λογιώτατοι αλλ' έχουσι πάντοτε μίαν τοιαύτην ιδέαν βαθέως ριζωμένη εις την καρδίαν τους, ότι εκείνο οπού αυτοί φρονούσι και συλλογίζονται δια κάθε πράγμα, είναι καλλίτερον και φρονιμώτερο από εκείνο οπού φρονεί και συλλογίζεται ο γέροντάς των». Με την διδασκαλία αυτή οδηγεί τον υποτακτικό στην αληθινή ταπείνωση, κατά το παράδειγμα του Κυρίου.

δ) **Η εργασία**. Το εργόχειρο ή το διακόνημα είναι απαραίτητο στον μοναχό, για λόγους που ο άγιος Νικόδημος επισημαίνει. Πρώτα, για να μη έχη ο λογισμός του μοναχού αφορμές μετεωρισμού. Και έπειτα, για να μη υποχρεώνεται ο μοναχός να βγαίνει στον κόσμο για συλλογή ελεημοσύνης, διότι από αυτό προκαλούνται πειρασμοί και πτώσεις, δημιουργούνται αφορμές σκανδαλισμού των κοσμικών και εισάγονται στα μοναστήρια κοσμικές συνήθειες και φρονήματα.
Διευκρινίζει ο άγιος Νικόδημος, ότι το είδος της εργασίας πρέπει να είναι τέτοιο, ώστε να μη βάζει τον μοναχό σε μέριμνες, πειρασμούς και αισχροκέρδειες, ιδιαιτέρως δε για τον ερημίτη να μπορεί να επιτελείται απερίσπαστος στο ερημικό του καλύβι.

ε) **Η προσευχή**. Ολος ο μοναχικός αγώνας, κατά τον άγιο Νικόδημο, συντείνει στο να εξασφαλίση στο νου την ελευθερία να προσεύχεται απερίσπαστος. Ο ίδιος ως ερημίτης ειργάζετο την μονολόγιστο ευχή και αυτήν συνιστούσε ενθέρμως: «Ο Ιησούς λοιπόν, παρακαλώ σε και τρίτον, ας είναι γλυκύ μελέτημα της καρδίας σου, ο Ιησούς ας είναι εντρύφημα της γλώσσης σου· ο Ιησούς ας είναι το αδολέσχημα και η ιδέα του νοός σου· εν συντομία, ο Ιησούς ας είναι η αναπνοή σου· και ποτέ να μη κορέννυσαι επικαλούμενος τον Ιησούν».
Αλλά παραλλήλως εδίδασκε και την αναγκαιότητα της κοινής προσευχής και θείας λατρείας στον ναό. Στο έργο του Χρηστοήθεια των Χριστιανών ο Αγιος προτρέπει τους εν τω κόσμω Χριστιανούς να συμμετέχουν στον Εσπερινό, στον Ορθρο και στην Θεία Λειτουργία μαζί με τα παιδιά τους, για να συνηθίζουν, και συνιστά να μη απέχουν από τις κοινές ακολουθίες προφασιζόμενοι την κατ' ιδίαν προσευχή στο

σπίτι. Χάριν της κοινής προσευχής στον ναό συνέθεσε Κανόνες διαφόρων εορτών, συνέταξε το Θεοτοκάριο και ερμήνευσε τους ειρμούς των δεσποτικών και θεομητορικών εορτών, ώστε η ψαλμωδία να είναι λογική λατρεία.

στ) **Η αγάπη**. Η μοναχική άσκηση χωρίς αγάπη δεν σώζει. Ο άγιος Νικόδημος το τονίζει με έμφαση: «Δεν είναι θρήνων άξιον, να βλέπη τινάς τόσους και τόσους αδελφούς να αφήσουν τον κόσμον, και να κατοικούν μέσα εις τα όρη και τα σπήλαια, δια να σώσουν την ψυχήν τους· να εκχέουν τόσους αιματωμένους ίδρωτας· να αγωνίζονται με υπερβολικούς αγώνας, νηστειών, αγρυπνιών, κακοπαθειών, νωτοφορούντες, υδροφορούντες, και πεζοί οδεύοντες μέσα εις δύσβατους και αμφικρήμνους τόπους, και ύστερον από όλα αυτά, να βλέπη τους τοιούτους να τρέφουν εις την καρδίαν τους εν τόσον φαρμακερό βασιλίσκο; το μίσος, λέγω, κατά των αδελφών τους; ω! και τις να μη αναστενάξει; ω! και τις να μη χύση καρδιοστάλακτα δάκρυα;».
Ο άγιος Νικόδημος άσκησε την αγάπη, παρότι έζησε έντονα τις συνέπειες των αγώνων του υπέρ των ορθοδόξων παραδόσεων, κατηγορήθηκε, συκοφαντήθηκε, διώχθηκε. Στην Ομολογία Πίστεως, που χρειάσθηκε να συντάξη για να πληροφόρηση, όπως λέγει, τους μη ειδότας και να διορθώση τους εν γνώσει κατηγορούντας, γράφει περί των κατηγόρων του που δυστυχώς είχαν αποκλίνει από την αγάπη: «Η μοναδική πολιτεία απαιτεί να έχουν οι Μοναχοί πραότητα, και αταραξία καρδίας· αυτοί όμως οι ευλογημένοι...ταράττονται, ανάπτουν από τον θυμό, και ευθύς λέγουν τα δυσφημότατα... και με τούτο δείχνουν το μίσος και την πικρία, όπου φυλάττουν μέσα εις την ψυχήν τους». Τους παρακαλεί να συνέλθουν, να αφήσουν τα πείσματα, να εκριζώσουν το μίσος και να εγκολπωθούν την αγάπη. Στην αντίθετη περίπτωση, καταλήγει ο άγιος Νικόδημος, «εάν δεν εκριζώσετε το μίσος από την καρδίαν σας, και δεν εμφυτεύσετε την αγάπην, και εάν δεν παύσετε από τας κατά των αδελφών σας δυσφημίας, να ηξεύρετε (και σύγγνωτε ημίν δια την τόλμη) ότι ματαίως κατοικείτε εις τα όρη και τα βουνά· μάταιοι είναι όλοι οι ασκητικοί σας αγώνες και κόποι και ίδρωτες· να ειπούμε και το μεγαλύτερον; μαρτύριο αισθητό εάν υπομείνετε δια τον Χριστόν, έχετε δε μίσος, μάταιο είναι το τοιούτον μαρτύριό σας».

Δ' Ο Αγιος Νικόδημος διδάσκαλος της μοναχικής ζωής

Ο Αγιος δεν θαύμαζε μόνο, ούτε μόνο υμνούσε την μοναχική ζωή, αλλά από την προσωπική του πείρα έγινε και διδάσκαλος αυτής. Πρόκρινε και συνιστούσε την μοναχική ένταξη της εν τω κόσμω χριστιανικής ζωής δια τους δυναμένους χωρείν όπως φαίνεται στην ΣΤ' Μελέτη του στα Πνευματικά Γυμνάσματα, όπου εξηγεί γιατί

η μοναχική ζωή είναι καλλιτέρα, αγιοτέρα και μακαριοτέρα της εν τω κόσμω. Θεωρούσε ότι η μοναχική ζωή είναι ο καλλίτερος τρόπος μετανοίας. Γι' αυτό εύχεται σε όσους τυχόν αμάρτησαν πολύ, να τους φωτίση ο Θεός να γίνουν μοναχοί «καθότι η Μοναχική πολιτεία, είναι πολιτεία της μετανοίας». Επειδή ο ίδιος είχε γευθεί τους γλυκείς καρπούς της μοναχικής ασκήσεως, ήθελε όλοι οι δυνάμενοι να γίνουν μοναχοί, να μη παρασυρθούν από την φιλοζωία και φιλοσαρκία και παραμείνουν έτσι στον κόσμο, αλλά να ακολουθήσουν την στενή και τεθλιμμένη οδό των μοναχών: «Είδες αδελφέ, πόσα καλά προξενεί η ερημική ζωή; είδες εις ποίον ύψος θεϊκού πόθου αναβιβάζει τον άνθρωπον; λοιπόν, εάν και εσύ επιθυμείς τα αγαθά της ερημικής ζωής, ταύτην την ζωήν αγάπησε· ταύτην διάλεξε από τας άλλας ζωάς· και αφήσας κόσμον και τα εν κόσμω φθαρτά και μάταια, πήγαινε εις το Αγιον Ορος ή εις το Σίναιον, ή εις κανένα άλλο μέρος, γενού μοναχός». Ηθελε η αναχώρηση από τον κόσμο να ακολουθείται από τον αγώνα να εκριζωθούν οι προλήψεις και φαντασίες των κοσμικών πραγμάτων, ώστε στην ζωή του μοναχού να φανερώνεται η διπλή σταύρωση, για την οποία λέγει ο Απόστολος «εμοί κόσμος εσταύρωται, καγώ τω κόσμω». Αποτέλεσμα της διπλής αυτής πράξεως του σταυρού είναι να σβήσει ο πόθος για τα κοσμικά και να ανάψει ο θείος πόθος. Να εγκαταλείψη ο μοναχός τον τόπο της μοναχικής του ασκήσεως είναι κινδυνωδέστατο. Ο άγιος Νικόδημος συμβουλεύει: «μη επιστραφής πάλιν εις τον κόσμον και τας του κόσμου φροντίδας... αλλ' υπομένων υπόμενε ή εις την ησυχία και ερημον, ή εν ω εκλήθης Κοινοβίω, ή εν Σκήτη, ή εν Κελλίω, ή εν Μοναστηρίω, εκεί και μένε· κίνδυνος γαρ μέγας ακολουθεί σοι αγαπητέ, μήπως εξερχόμενος εκ του τόπου σου, εξέλθης και εκ του τρόπου σου».
Αποκαλύπτει ο Αγιος τις πιο συχνές αιτίες μεταβάσεως στον κόσμο και συμβουλεύει: «Πρόσεχε δε μη σε απατήσει ο διάβολος και σε εκβάλει από την ησυχία, ή διατί ησθένησας και θέλεις να ιατρευθής, ή δια να υπάγης εις σχολείον να μάθης τάχα μεγαλύτερα μαθήματα- εκ του διαβόλου γαρ είναι αι προφάσεις αυταί, με σκοπόν δια να σε ρίψη εις καμία παγίδα, και να θανατώση την ψυχήν σου, εν τω κόσμω ευρισκομένου».
Προτρέπει ο άγιος Νικόδημος τους μοναχούς να είναι φως και παράδειγμα για τους κοσμικούς, όπως περί της μοναχικής πολιτείας γράφει ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακας. Γράφει: «Πρόσεχε όμως αγαπητέ, και εάν γένης μοναχός, αγωνίσου να είσαι φως εις τους κοσμικούς· και να γίνεσαι τύπος και καλόν παράδειγμα εις αυτούς· ίνα βλέποντες τα καλά σου έργα, δεν κατηγορούν την μοναχικήν πολιτείαν, αλλά μάλιστα επαινούν αυτήν και παρακινούνται εις το να μιμούνται αυτήν καύχημα γαρ της Χριστού εκκλησίας η μοναχική πολιτεία».
Συνιστά ο Αγιος επίσης στους μοναχούς να επιδίδονται στην ανάγνωση των Βίων των Αγίων, διότι «οι μεν αρχάριοι εξ αυτών, διδάσκονται την ξενιτία, την αποταγή και την παραίτηση του κόσμου, την υποταγή και υπακοή, τον θείον φόβον και τας άλλας αρετάς, όπου ανήκουσιν εις αυτούς· οι δε μεσαίοι και προκύπτοντες, διδάσκονται την κάθαρσιν των παθών, την διάκρισιν, την διόρασιν, την αρέμβαστον προσευχή, την μετά λόγου ησυχία και τας άλλας αρετάς, όπου συνιστώσι τον βαθμό τους, και τελευταίον, οι τέλειοι διδάσκονται από τους βίους τούτους, την αληθή και

υψοποιόν ταπείνωσιν, την θείαν αγάπη, την έλλαμψιν του νοός, τον φωτισμό της καρδίας, την πρόγνωσιν των μελλόντων, την του νοός αρπαγή προς τον Θεόν και την αποκάλυψιν των απόκρυφων μυστηρίων».
Είναι, τέλος, αξιοπρόσεκτο ότι ο άγιος Νικόδημος συμβουλεύει τον εξάδελφό του επίσκοπο Ευρίπου Ιερόθεο, ότι η μοναχική ζωή αποτελεί απαραίτητη προετοιμασία γι' αυτόν που καλείται να αναλάβει την διαποίμανση του λαού του Θεού, τον αρχιερέα, και εξαίρει την παλαιά συνήθεια της Εκκλησίας «το να εκλέγονται δηλαδή από του σεμνού τάγματος των Μοναχών, όλοι εκείνοι... όσοι έμελλον να αναβώσιν εις τους υπεροχικούς θρόνους της αρχιεροσύνης, και να εγχειρισθώσι προστασία ψυχών».

Ε' Η προσφορά του αγίου Νικοδήμου στην Εκκλησία

Καίτοι αυστηρός ησυχαστής ο άγιος Νικόδημος, πονούσε τον λαό του Θεού που ζούσε στην άγνοια και στερείτο πνευματικής φροντίδας. Η αγάπη του για την Εκκλησία τον έκανε να αναλώση όλη του την ζωή συγγράφοντας για την οικοδομή των αδελφών του Χριστιανών.
Με το Νέον Μαρτυρολόγιον ενίσχυσε τους πρώην αρνησιχρίστους να επιστρέψουν και πολλοί να μαρτυρήσουν για τον Χριστό.
Με το Πηδάλιον προσέφερε στην Εκκλησία το μόνο μέχρι σήμερα εν χρήσει βοήθημα για άσκηση της ποιμαντικής κατά τους Ιερούς Κανόνας.
Με την Φιλοκαλία συνετέλεσε, ώστε και οι εν τω κόσμω Χριστιανοί να μυηθούν στην ησυχαστική ζωή και να την ασκούν στο μέτρο του δυνατού.
Με τα ερμηνευτικά του έργα βοήθησε να γίνεται η λατρεία της Εκκλησίας πιο συνειδητή και γι' αυτό λατρεία λογική.
Με τα ψυχωφελή, τέλος, συγγράμματά του συνετέλεσε ώστε η ευσέβεια του λαού να παίρνει ησυχαστικό χαρακτήρα με προοπτική την κάθαρση της καρδιάς και την θέωση.
Ο άγιος Νικόδημος έδειξε ζωηρό ενδιαφέρον για την στερέωση της Ορθοδόξου Παραδόσεως και Αποστολικής Πίστεως στην Εκκλησία και αγωνίσθηκε γι' αυτό. Εδειξε με την στάση του αυτή την αδιάσπαστη συνέχεια μιας παραδόσεως στην Εκκλησία, η οποία θέλει τους μοναχούς ευαίσθητους σε θέματα πίστεως, μιας παραδόσεως που φθάνει στον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, τον όσιο Μελέτιο τον Ομολογητή, τον άγιο Θεόδωρο τον Στουδίτη, τον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό, τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή, τους οσίους Σάββα τον Ηγιασμένο και Θεοδόσιο τον Κοινοβιάρχη και μέχρις αυτόν τον Μέγα Αντώνιο. Δεν είναι τυχαίο ότι έλαβε θέσιν υπέρ του (ανα)βαπτισμού των Λατίνων ως αβαπτίστων, ότι διόρθωσε και ετοίμασε προς έκδοση την Αλφαβηταλφάβητο και συνέγραψε τον κατά πλάτος βίο του οσίου Μελετίου του Ομολογητού, ώστε ο φιλευσεβής αναγνώστης να «γνωρίσει το φως της

εδικής μας ορθοδοξίας, και το σκότος της εκείνων κακοδόξου αιρέσεως· και ούτως να στηρίζεται εις τα θεία δόγματα της Ανατολικής Εκκλησίας, και να αποφεύγει τα αιρετικά και αντίθεα φρονήματα της Δυτικής».
Είναι άξιον μνείας το γράμμα που ο άγιος Νικόδημος έγραψε προς τον εφησυχάζοντα τότε στο Αγιον Ορος Πατριάρχη άγιο Γρηγόριο τον Ε' συνιστών το βάπτισμα Ρωμαιοκαθολικού μοναχού, ο οποίος «καταβαπτισμένος ων και μεμολυσμένος τω των Λατίνων μολύσματι, προσέρχεται... όπως βαπτισθή τω της καθ' ημάς Ανατολικής του Χριστού Εκκλησίας Ορθοδόξω βαπτίσματι».
Τέλος, το καθολικό υπέρ της Εκκλησίας ενδιαφέρον του Αγίου φθάνει και μέχρι του γυναικείου μοναχισμού, του οποίου εξαίρει την αξία και σημασία για την ζωή της Εκκλησίας. Είναι πολύ σημαντική η υποσημείωσή του στην ερμηνεία της Α' προς Κορινθίους επιστολής, οπού μεταξύ άλλων αναφέρει: «Πόσον δε καλόν και ψυχωφελές έργον είναι να κτίζονται εις κάθε τόπον μοναστήρια καλογραιών παρά των χριστιανών εγώ δεν δύναμαι να παραστήσω δια λόγου. Οσοι γαρ χριστιανοί κτίζουν μοναστήρια καλογραιών εις τον τόπον τους, αυτοί αληθώς κτίζουν ένα λιμένα, δια μέσου του οποίου ελευθερώνουν τας ψυχάς από την φουρτούνα του κόσμου».
Και στην συνέχεια συνιστά ο άγιος Νικόδημος στους Χριστιανούς να φροντίζουν για την εξοικονόμηση των χρειωδών των γυναικείων μοναστηριών, προσθέτων ότι αυτοί «κάμνουν μίαν ελεημοσύνην, όπου υπερβαίνει όλες της ελεημοσύνες, όπου ήθελε κάμη τινάς εις άλλα πρόσωπα πτωχών και ασθενών».
Ο άγιος Νικόδημος με το συγγραφικό του έργο και ιδιαιτέρως με την αγιότητα του βίου του έγινε ένας οικουμενικός διδάσκαλος της Εκκλησίας. Αν και, όπως φαίνεται από τα συγγράμματά του, είχε πλουσιοτέρα ησυχαστική πείρα από ότι κοινοβιακή, εν τούτοις έγινε ο χειραγωγός πολλών νέων παλαιότερα και σήμερα προς τον κοινοβιακό μοναχισμό εν Αγίω Ορει και εκτός αυτού.
Το σημαντικό είναι ότι η υπό ευρείαν έννοια ησυχαστική του διδασκαλία, η αποβλέπουσα στην νηπτική εν καρδία εργασία των μοναχών, βοήθησε να γίνη κατανοητό, ότι και η άσκηση στα μοναχικά κοινόβια δέον να είναι κατ' ουσία ησυχαστική, οδηγούσα τους θεοφιλώς αγωνιζομένους μοναχούς στην τελεία ένωση με τον Θεό δια της τελείας υπακοής, της κατά το δυνατόν αδιαλείπτου προσευχής και λατρείας του Θεού, της θυσιαστικής φιλαδελφίας και ανυποκρίτου αγάπης.
Παρακαλούμε τον όσιο Πατέρα ημών Νικόδημο τον Αγιορείτη να πρεσβεύει για τους αγωνιζομένους σήμερα μοναχούς και μοναχές, για την ευστάθεια των αγίων του Θεού Ορθοδόξων Εκκλησιών και για την Ορθόδοξο Πίστη μας, που, όπως και στην εποχή του, έτσι και σήμερα είναι φως του κόσμου και η μόνη ελπίδα του.

(Πηγή: «ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ, ο πελώριος σμάραγδος»)

Διαβάστε περισσότερα κείμενα του γέροντα πατώντας εδώ